

PRIKAZI KNJIGA I ČASOPISA

Pol Reno:

USRED BORBE

Pol Reno, predsednik poslednje vlade Treće Republike, objavio je odmah posle rata svoje memoare pod ambicioznim nazivom *Francuska je spasla Evropu*¹⁾. Kasnije ih je ponovo izdao pod nešto skromnijim naslovom²⁾ koji je opravdan novom koncepcijom i kompozicijom, ali i novim momentima crpljenim iz nekih publikacija koje su se pojavile u međuvremenu.

Memoari su silom svoje prirode ego-centrični. Otuda oni ne mogu dati sasvim objektivnu sliku vremena i predmeta koje obrađuju. Ali nam Pol Reno, uz pomoć iscrpne dokumentacije, uverljivo pokazuje ono što nas ovde i najviše interesuje, a to je kako je Francuska, glavni pobednik iz Prvog svetskog rata, krivicom Petena i Vegana, svojih proslavljenih vojnih autoriteta, ušla u Drugi svetski rat sa napopakom organizacijom, zaostalim naoružanjem i pogrešnom doktrinom. Pisac baca novo svetlo i na neke druge, vrlo zanimljive, vojnoistorijske probleme.

Poznato je koliko je bila pogrešna odluka francuske Vrhovne komande da se napusti utvrđena linija na francusko-belgiskoj granici i da se 10 maja 1940 krene na Belgiju, u susret Nemcima. Iz Čerčilovih memoara smo saznali da se britanska vlada sa nepoverenjem odnosila prema tom planu, a Gamlen je u svojim memoarima objavio razloge kojima se rukovodio prilikom njegovog sastavljanja. Sada saznajemo da se pisac, kao predsednik vlade, nije složio sa tom operacijom, ali se pokorio Gamlenovoj volji, uz koga su bili Žorž, komandant Severoistočnog fronta, i Daladije, ministar narodne odbrane i rata. Pisac se zadovoljio samo time da se u zapisnik unese njegovo neslaganje sa ovom operacijom. Pitamo se sada da

li je to bilo dovoljno? Da li se ovakva sudbonosna operacija mogla preduzeti protiv uverenja predsednika vlade, šefa izvršne vlasti? U današnjoj Francuskoj to se ne bi moglo dogoditi. Ustav Četvrte Republike predviđa da predsednik vlade snosi odgovornost za vođenje rata.

O pitanju Bretanjskog redvija pisalo se dosta, ali je pretstava o njemu ipak ostala prilično mutna. Mislim da ga sada Pol Reno skida s dnevnog reda, dajući zadovoljavajuće objašnjenje. Ideja Bretanjskog redvija je bila njegova. Predviđajući slom na liniji Some i Ene, na kojoj se francuska vojska spremala da dočeka naredni udarac, on je još 29 maja naredio Veganu da ispita mogućnost povlačenja na Bretanjsko Poluostrvo kako bi se sačuvao deo nacionalne teritorije i preko Bresta ostalo u vezi sa Velikom Britanijom. Vegan po tome nije preduzeo ništa. Kada je 12 juna pitanje Bretanjskog redvija došlo pred Ministarski savet, Reno se našao sasvim usamljen i ponovo se pokorio. Nije verovatno da bi se Bretanjsko Poluostrvo moglo za duže vreme sačuvati pred tolikom nemačkom nadmoćnošću na kopnu i vazduhu. U tome je Vegan, možda, imao pravo. Ali da je njegova odbrana organizovana na vreme, ona bi mogla dati predaha vladi za mirnije donošenje odluka.

Poslednji i najkrupniji sukob između Renoa i vojnog vočstva izazvalo je pitanje primirja. Peten i Vegan pokreću ga u razgovoru sa Renoom još 24 maja, kad je već postalo jasno da se nemački klin, koji je izbio na Atlantik kod Abvila, ne može razbiti. Otada datira i slabo interesovanje Vegana za Bretanjski mostobran. Doduše, ovaj je njihov stav izražen aluzijama i nedovršenim mislima kojima je nedostajao samo neumitan zaključak. Sledećeg dana, kad je stigla vest da severne armije (one koje su bile oštećene u Belgiji) stoje pred kapitulacijom, Peten i Vegan

¹⁾ Paul Reynaud, *La France a sauvé l'Europe*, Flammarion, Pariz 1947.

²⁾ *Au coeur de la mêlée*, Flammarion, Pariz 1951.

su na sednici Ratnog komiteta³⁾ određeni: treba zatražiti primirje čim bude probijena linija na Eni i Somi da bi se sačuvala armija ... za održanje unutrašnjeg reda. Trebalo je čak, predragao je Vegan, da francuska vlada dočeka Nemce u Parizu — kao što su nekada rimski senatori dočekali na svojim mestima varvare i tu slavno izginuli.

Pre nego što bi se čitalac mogao upitati zašto onda nije smenjen Vegan, pisac je požurio da objasni da ga nije mogao smeniti 5 dana posle postavljenja (Vegan je primio dužnost od Gamlena tek 20 maja), a pogotovu ne uoči bitke koja će rešiti sudbinu Francuske. Uostalom, nastavlja pisac, ko je mogao zameniti Vegana? Zorž je bio odgovoran za slom Severoistočnog fronta, Ensiže (Huntziger) za prodor kod Sedana, Žiro je bio zarobljen, a Bijot poginuo. Drugih komandanata sa potrebnim kvalitetima nije bilo.

Tako su vrhovni komandant i šef vlade pošli u raskorak. Prvi je mislio na pri-

mirje, a drugi na otpor iz Severne Afrike. Istina, Francuska je u metropoli bila tučena, ali je još uvek posedovala snažnu flotu, drugu po jačini u Evropi, i kolonijalnu imperiju, drugu u svetu. Reno je pokušao da pomiri ove protivrečne činjenice. Da bi ga pokrio, on je Veganu ponudio formalno naređenje za kapitulaciju vojske s tim da vlada iz kolonija nastavi borbu. Vegan je odbio kapitulaciju vojske kao nečasnu i tražio kapitulaciju države kao časnije rešenje. Čudna je to argumentacija, ali je njegovo shvatanje, podržano velikim Petenovim autoritetom i defetistima svih vrsta, uzimalo maha. Na sednici vlade od 16 juna Reno je ostao u manjini. Nema Parlamenta da presudi, ali je tu pretседnik Republike. Zaklanjajući se za većinom u vladi, on se izjašnjava za primirje i poverava vladu Petenu. Treća Republika je tako sahranjena, ali se njenim grobarima ne može zameriti da se sve to nije dogodilo u korektnoj ustavnoj igri.

P. T.

RAT U FRANCUSKOJ¹⁾

Francuska je 1940 g. pretrpela takav poraz da je on nadmašio čak i tešku vojnu katastrofu iz 1870/71. Učesnici ovoga rata, istaknuti francuski komandanti, još uvek nisu dali iscrpnu i objektivnu analizu ovoga rata niti ocenu francuskih slabosti na svim poljima političke, društveno-ekonomske i vojničke delatnosti. Njihovi prvopojavljeni radovi bili su memoarskog karaktera, nedokumentovani, jednostrani, a delimično i netačni, tako da se nisu mogli koristiti za izučavanje ovog vrlo interesantnog i poučnog rata. Jedna grupa

istaknutih francuskih i engleskih istoričara pokušala je i delimično uspela da u nekoliko posebnih članaka²⁾ dokumentovanije obradi: obostrane snage i planove, reorganizaciju francuskog vrhovnog komandovanja u maju 1940, ulazak Francuza u Belgiju i Holandiju, proboj u Ardenima, evakuaciju iz Denkerka, dejstvo avijacije i oklopnih snaga i na kraju kritiku izvornog materijala. Nažalost, pisci nisu potpuno obradili ceo rat 1940 g. (operacije na Somi, Eni, Mažino liniji i Alpima i dr). Sem toga, oni nisu izneli kritičku

³⁾ Ratni komitet su sačinjavali pretседnik vlade i ministri: inostranih poslova, narodne odbrane, kolonija, kao i komandanti vojske, mornarice i vazduhoplovstva.

¹⁾ »La campagne de France (mai — juin 1940)«; *Revue d'histoire de la deuxième guerre mondiale*, №. 10—11, juni 1953.

²⁾ Lieutenant-colonel Lugand, *Les forces en présence au 10 mai 1940*; A. Reussner, *La réorganisation du Haut commandement au mois de mai 1940*; colonel R. Villate, *L'entrée des Français en Belgi-*

que et en Hollande en mai 1940; colonel Fox et chef d'escadron d'Ornanno, *La percée des Ardennes*; Commander M. G. Saunders, *L'évacuation par Dunkerque*; lieutenant — colonel J. Le Goaster, *L'action des forces aériennes*; commandant A. Wauquier, *Les forces cuirassées dans la bataille*; P. Dhers *Le Comité de guerre du 25 mai 1940*; général Lestien, *La commission d'enquête parlementaire*; Jacques Willequet, *Le rôle de l'armée belge en 1940*; C. T. de Jong, *Mai 1940 dans l'historiographie néerlandaise*; G. Gastelan, *Journal du général Halder*.

analizu planova i toka operacija, iako su za ovo imali izvesnih elemenata. I pored ovih nedostataka, oni su dali veliki doprinos izučavanju ovog rata jer su, prilikom obrade navedenih pitanja, koristili većinom arhivski materijal, a ranije privatne publikacije poslužile su im za dopunu i proveru izvornog materijala.

U ranije pojavljenim delima razni pisci su davali različite, a često i netačne podatke o broju mobilisanih vojnika, angažovanih divizija, aviona, tenkova itd. Potpukovnik Ligan dokumentovano iznosi podatke o obostranim snagama i planovima, tako da je popunjena jedna osetna praznina u izučavanju ovoga rata. Interesantno će biti da se iznesu ovi podaci, bez kojih se ne može ni pristupiti objektivnom i tačnom proučavanju ovoga rata. Za rat protiv Nemačke Francuska je do maja 1940 mobilisala ukupno 5,782.000 vojnika u metropoli i prekomorskim posedima. Od ovoga broja samo je 2,680.000 ljudi bilo u operativnim, a 1,640.000 u teritorijalnim jedinicama i 1,460.000 specijalista. U to vreme je Francuska imala na svim frontovima sledeće jedinice: 24 armiska, 5 motorizovanih i 1 konjički korpus; 92 pešadijske, 3 lake mehanizovane, 6 lakih konjičkih, 3 oklopne i 6 tvrđavskih divizija. Sem toga, ona je imala 7 samostalnih konjičkih brigada i 17 tvrđavskih oteka. Od ovog broja bilo je na Severoistočnom frontu, tj. prema Nemačkoj, oko 98 divizija, a ne 94 kao što tvrde neki raniji vojni pisci. Britanska armija (britanske ekspedicione snage) imala je u Francuskoj 450.000 ljudi, odnosno 3 armiska korpusa; 10 pešadijskih divizija; 3 pionirskih bataljona; 2 tenkovska bataljona, 1 brigadu i 1 izviđački puk; 21 artiljerijski puk, 13 pa pukova i 7 mitraljeskih bataljona. Belgiska armija je imala 700.000 ljudi, odnosno 7 armiskih i 1 konjički korpus; 18 pešadijskih, 2 konjičke i 2 divizije ardenskih lovaca; 1 motorizovanu brigadu; 2 laka puka; 9 biciklističkih grupa i 5 artiljerijskih pukova.

U ranijim publikacijama izneti su vrlo različiti i protivrečni podaci naročito o holandskim i nemačkim snagama, tako da se oni nisu uopšte mogli koristiti prilikom proučavanja ovog rata. Koristeći se originalnim holandskim dokumentima pisac je dao približan broj vojnika i tačan broj, naziv i sastav holandskih i nemačkih jedinica, koje su upotrebljene u ovome ratu. Holandska armija imala je oko 400.000

ljudi, odnosno 4 armiska korpusa, svaki po 2 peš. divizije; 1 laku konjičku diviziju i 4 samostalne peš. brigade. Nemačka je do maja 1940 mobilisala oko 5,000.000 vojnika (od kojih 3,500.000 u operativnim jedinicama, 900.000 u rezervnoj vojsci i 600.000 u teritorijalnim jedinicama). Do tog vremena ona je formirala 12 oklopnih, 1 konjičku, 4 motorizovane, 3 SS, 3 planinske i 165 pešadijskih divizija. U maju i junu 1940 Nemci su upotreбили na Zapadnom frontu 10 oklopnih, 4 motorizovane, 3 SS (od kojih jedna motorizovana), 1 planinsku i 120 pešadijskih, tj. ukupno 139 divizija.

Prema tome, Saveznici su na Zapadnom frontu imali veći broj vojnika nego Nemci (oko 3,600.000 savezničkih vojnika prema 3,000.000 Nemaca), dok je odnos u divizijama bio oko 1:1 (137 savezničkih prema 139 nemačkih divizija).

Pisac je vrlo detaljno obradio savezničke planove, a o sastavu i zadacima francuskih snaga izneo je dosada neobjavljene podatke. Iako se potpukovnik Ligan ne upušta u detaljnu kritičku analizu raznih varijanti francuskog defanzivnog ratnog plana, može se zaključiti da je on pristalica obazrive varijante »Esko« i da zamera generalu Gamlenu što je usvojio i realizovao varijante »Dil« i »Breda«.

U ranije objavljenoj literaturi i na suđenju u Riomu vodile su se dugotrajne, a često i oštre diskusije između Pola Renoa, Gamlena, Vegana i dr. o reorganizaciji komandovanja francuskim oružanim snagama, izvršenoj 19 maja 1940 g. Na osnovi ranije raspoloživih podataka nije se moglo utvrditi da li je general Vegan 19 maja 1940 postavljen za vrhovnog komandanta svih francuskih suvozemnih, pomorskih i vazduhoplovnih snaga ili je određen samo za komandanta suvozemnih snaga, kao što je bio general Gamlen. Francuski istoričari su koristili originalna dokumenta prilikom rasvetljavanja ovog pitanja. A. Resne je dao nove podatke o ovom problemu, ali ga ipak nije potpuno osvetlio.

U članku *Ulazak Francuza u Belgiju i Holandiju u maju 1940* pukovnik Vilat je pokušao da obradi problem francusko — engleskih i francusko — holandskih odnosa 1940. Kao i mnogi francuski pisci, i pukovnik Vilat smatra da su Belgijanci i Holandani napravili teške greške što ranije nisu koordinirali ratne planove sa francuskim i engleskim generalštabom i

što nisu blagovremeno izvršili pripreme za ulazak francuskih i engleskih snaga u njihove zemlje. U nedostatku originalnih dokumenata pisac je, prilikom obrade ovog nezahvalnog problema, prvenstveno koristio izvjavę i memoare pojedinih francuskih komandanata i pokušao je da ospori tvrđenje nekih belgiskih komandanata da su Francuzi odgovorni za slabu organizaciju sadejstva između savezničkih armija. Pošto o ovom osetljivom problemu nisu izneta potrebna originalna dokumenta, mora se sa rezervom primiti mišljenje i izlaganje pukovnika Vilata.

Neosporno je da su najbolje i najobjektivnije obrađene operacije u Ardenima i proboj na r. Mezi. U cilju potpunije obrade ovih operacija francuski istoričari i nastavnici su obišli bojište i detaljno su se upoznali sa zemljištem. Naročito su dobro prikazane borbe na Mezi gde su Nemci primenili novu taktiku i upotrebili nova borbeno sredstva prilikom forsiranja ove rečne prepreke. Nasuprot ranijim piscima, pukovnik Foks i major Ornano detaljno su prikazali i rad nemačkih oklopnih i pešadiskih divizija prilikom forsiranja Meze, a pre svega 19 oklopnog korpusa generala Guderijana koji je probio francuske položaje kod Sedana i zatim odigrao značajnu ulogu prilikom otsecanja i uništenja jakih savezničkih snaga u Severozapadnoj Francuskoj i Zapadnoj Belgiji. U ovim operacijama na Mezi, koje su imale odlučujućı uticaj na ishod celog rata, učestvovala su ove francuske snage: 9 armija (102, 61, 22, 18 i 5 divizija u prvom, a 4 severoafrička i 55 pd u drugom ešelonu), levo krilo 2 armije (3, 71 i 55 pd), i lake konjičke divizije 9 i 2 armije. Opisujući detaljno rad svih ovih divizija, pisci su izneli vrlo interesantna i dragocena iskustva o organizaciji francuske odbrane, upotrebi rezervi i artiljerije, radu avijacije, organizaciji komandovanja i dr. Ali, ovaj bi članak bio mnogo korisniji i potpuniji kada bi pisci detaljno opisali još i rad belgiskih divizija u Ardenima, a naročito ulogu i dejstva padobranaca i pripadnika pete kolone o kojima je dosada malo pisano.

Britanska ratna mornarica odigrala je najvažniju ulogu prilikom evakuacije savezničkih snaga iz Denkerka. Verovatno je da su Francuzi zbog toga angažovali istoričara britanskog Admiralliteta⁵⁾ da

prikaže ovu dramatičnu i uspešnu evakuaciju. Koristeći većinom engleske podatke, pisac je vrlo živo i interesantno prikazao teške borbe kod Denkerka, koje su se izvršile evakuacijom britanskih i francuskih vojnika.

Blagodareći dobroj organizaciji ukrcavanja, vrlo dobrom radu flote, uspešnoj podršci avijacije, hrabrosti vojnika, upornosti starešina, a često i umešnim improvizacijama, Saveznicij su uspeeli da u kritičnoj situaciji za kratko vreme evakušu 338.000 vojnika. Ovi brojni podaci rečito govore o savezničkom uspehu kod Denkerka, mada neki nemački pisci⁶⁾, iznošenjem netačnih podataka (tvrde da je evakuisano samo 200.000 vojnika), pokušavaju da umanje ovaj jedini saveznički uspeh u ratu 1940. Međutim, pisac nam u ovome članku nije potpuno obradio međusavezničke odnose krajem maja 1940 g. niti je odgovorio na optužbe nekih kritičara, koji tvrde da su Englezi samovoljno i prerano naredili i preduzeli evakuaciju iz Denkerka.

Kao i mnogi pisci pre njega, tako i pukovnik Goaste iznosi samo broj modernih francuskih aviona (brzine preko 400 km/č i sa odgovarajućim tehničkim uređajima), ali ne daje nikakve podatke i o ostalim avionima, iako su oni upotrebljeni u toku ovih operacija. Prema njegovim dokumentovanim podacima Francuzi su na dan ulaska u rat imali samo 494 moderna aviona. Nemci su 1 jula 1939 imali 3.528 borbenih i 806 transportnih aviona. Nema tačnih podataka o tome koliko su aviona Nemci imali 1 septembra 1939; pisac smatra da je modernih borbenih aviona moglo biti oko 4.000. Englezi su 1 septembra imali 2.072 aviona na svim ratištima (od toga 1.172 moderna, a za operacije u Francuskoj 1.100 aviona). U to vreme su Italijani imali 1.600 aviona, od kojih je modernih bilo samo 640. Poljaci su imali 582 aviona, a od njih samo 260 modernih. Prema tome, Francuzi, Englezi i Poljaci imali su u septembru 1939 ukupno 1.860 modernih aviona prema 4.000 nemačkih. Za osam meseci rata situacija se znatno izmenila. Francuzi su ubrzali proizvodnju modernih aviona, tako da su početkom 1940 imali 1.012 modernih aviona u metropoli i 314 u Severnoj Africi. Pošto nisu poznati podaci o broju engleskih aviona,

⁵⁾ Commander M. G. Saunders.

⁶⁾ General Vestfal u knjizi »Vojska u okovima«.

pisac procenjuje da je u Francuskoj u to vreme bilo oko 1.300 engleskih aviona. Dok mnogi pisci u svojim ranijim publikacijama iznose da su Nemci početkom maja imali oko 4.500 aviona, pisac ovog članka tvrdi da su oni u to vreme imali 5.265 modernih aviona u prvoj liniji i 1.000 transportnih aviona. On u nastavku članka iznosi nepravilnu doktrinu i upotrebu francuske avijacije. Dok je nemačka avijacija upotrebljena grupisano na najvažnijim pravcima dejstva za izvršenje ofanzivnih zadataka, francuska avijacija je korišćena prvenstveno za defanzivne zadatke. Lovačka je avijacija upotrebljavana rastureno za zaštitu mnogobrojnih objekata, te se nije mogla grupisati i efikasno upotrebiti u borbi protiv nadmoćnije nemačke avijacije. Bombarderska je avijacija upotrebljavana prvenstveno za noćna dejstva, a izviđačka za izvršenje ograničenih zadataka. Prema tome, Francuzi su napravili krupne greške prilikom upotrebe svoje avijacije.

Major Vokje vrlo je lepo i dokumentovano obradio doktrinu i upotrebu francuskih oklopnih snaga u bici. Upoređujući nemačku i francusku doktrinu, pisac je kratko ali jezgrovito izneo osnovne razlike u pogledu upotrebe nemačkih i francuskih oklopnih divizija. Nemačke oklopne divizije bile su oštar mač agresivne politike, vrlo brzi instrumenat brutalnog munjevitog rata, namenjene za proboj fronta i sposobne da u eksploataciji bitke pretvore male taktičke uspehe u veliku strategisku pobedu. Nasuprot njima, francuske oklopne divizije bile su spori defanzivni buzdovan koji je imao zadatak da protivnapadom zatvori brešu u frontu ili, pak, da postigne ograničene taktičke uspehe. Obradujući rad pojedinih francuskih oklopnih divizija u odbrani, pisac je izneo ubedljive dokaze o tome da su francuske oklopne divizije nepravilno upotrebljavane za izvršenje malih taktičkih zadataka. Naročito je nepravilno upotrebljena 2 oklopna divizija koja je dobila zadatak da po delovima brani prelaze na r. Oazi. Nemci su iskoristili ovaj slab defanzivni zastor na Oazi, te su jakim masiranjem oklopnih snaga i obrušavajuće avijacije uspeali da vrlo brzo pređu tu reku i nastave nezadrživo nadiranje ka Lamanšu. Francuzi su i u napadu nepravilno upotrebljavali svoje oklopne divizije (4 i

2 oklopnu diviziju). Prilikom pokušaja uništenja slabog nemačkog mostobrana kod Abevila, Francuzi su prvo upotrebili 4 oklopnu diviziju, koja je napadala sporo od linije do linije, zadržavajući se pred svim nemačkim položajima, tako da su Nemci imali vremena da brzo intervišu svojim rezervama. Tek posle nekoliko dana Francuzi su izvukli osakaćenu 4, a mesto nje su upotrebili 2 oklopnu diviziju. Pisac vrlo oštro kritikuje ovakvu upotrebu francuskih oklopnih divizija i smatra da bi Francuzi uspeali da unište nemački mostobran kod Abevila, da su jednovremeno upotrebili obe divizije za izvršenje snažnih i brzih napada. U zasebnom prilogu pisac je izneo ukupan broj francuskih i nemačkih tenkova i oklopnih automobila koji su upotrebljeni u operacijama. Francuzi su upotrebili 3.063 tenka i 743 oklopna automobila, a Nemci 2.683 tenka i 728 oklopnih automobila.

* *

I pored toga što su pisci uložili puno truda i volje da dokumentovano obrade rat 1940, njihov rad ipak nije bio koordiniran, jer verovatno nisu koristili iste izvore i podatke. Usled toga se desilo da jedna ista nemačka jedinica u raznim člancima nosi drugu numeraciju. Naprimera, nemački korpus koji je izvršio prelaz r. Meze kod Dinana na strani 47 naziva se 34, na 164 strani 39, a na 204 strani 15 oklopni korpus.

Prikaz i kritika izvornog materijala (zapisnici sa sednica Ratnog komiteta, izveštaji anketne parlamentarne komisije, belgiska i holandska bibliografija) dati su detaljno i objektivno, tako da mogu vojnim istoričarima poslužiti kao velika i dragocena pomoć prilikom proučavanja ovog rata.

Prema tome, i pored iznetih nedostataka i nepotpunosti, navedeni pisci su dali nove, objektivne i dokumentovane podatke o ratu u Francuskoj 1940. Pošto su ovo dosada najbolje obrađeni članci o ovome ratu, preporučuje se našim oficirima da se sa njima detaljnije upoznaju, a naročito je potrebno da prouče vrlo poučne i interesantne operacije na Mezi i kod Denkerka.

M. P. M

General-major **Džordž E. Linč:**

PITANJE REZERVU U ATOMSKOM RATU

General Linč, pomoćnik komandanta 43 američke divizije u Evropi, poznat je sa svojim člancima o atomskom oružju i njegovom dejstvu. U ovom članku¹⁾ on razmatra pitanja pukovskih, divizijskih i korpusnih rezervi pri čemu kaže: »Rezerve će biti privlačni ciljevi za atomsko oružje, te se njihovo dosadašnje mesto, raspored i uloga moraju menjati«.

Nalazimo se u fazi istoriskog razvoja termonuklearnog oružja koje nam imperativno nameće novu taktiku kako u napadu tako i u odbrani, rekao je dalje general Linč. Ta nova taktika ne može se roditi prekonoc kao neka tvorevina jedne odabrane grupe vojnih stručnjaka. Do nje se mora doći postepenim iskustvom i saradnjom svih nadležnih faktora, jer će ona zahtevati izvesne izmene u formaciji, naoružanju i opremi, kao i u nekim funkcijama komandovanja.

Pod rezervom pisac podrazumeva sve one snage koje u danom trenutku nisu direktno angažovane u borbi sa neprijateljem. Takvih delova mora imati svaka jedinica u borbi, pa bila ona pešadiska ili tenkovska.

Osnovni zadaci rezervi ostaju isti s tim što će se ubuduće od njih tražiti mnogo više dinamičnosti. U ovom smislu pisac napominje da je i kod streljačke čete raniji statički »vod za podršku« sada dobio ulogu elastične i dinamične »četne rezerve«.

S druge strane, pisac ističe da su rezerve u ranijim ratovima bile mnogo veće nego u prošlom. Dok su one ranije iznosile obično oko 1/3 svih raspoloživih snaga, u prošlom ratu, na Zapadnom frontu, strategijske rezerve nisu iznosile ni 1/10. Čitavi korpusi, pa i armije, bili su vrlo često bez ikakvih rezervi. Jasno je, kaže pisac, da je ovo bilo moguće zbog savezničke apsolutne nadmoćnosti u vazduhu. Drugi je razlog bio u tome što su Saveznici uvek oskudevili u potrebnom broju snaga za odbranu, pa ih je ovo prisiljavalo na strategiju neprekidnih napada. Međutim, nedostatak rezervi se stalno o-

sećao, uprkos snažne podrške avijacije. To se najbolje ispoljilo u iznenadnoj Ardenskoj protivofanzivi. Raspoložive snage bile su isuviše slabe za brzo zatvaranje proboja. Zato je, ustvari, Patonova 3 armija sa svojih 6 divizija odigrala ulogu rezerve fronta, pored drugih motorizovanih i vazdušnodesantnih jedinica koje su brzo ubačene u prodor.

Ceo ovaj primer sa zaustavljanjem Ardenske protivofanzive, ističe pisac, biće možda samo bleđa slika upotrebe rezervi kakvu će nam u budućnosti nametnuti atomski način ratovanja.

Već je rečeno da će rezerve biti, kako u napadu tako i u odbrani, veoma privlačni ciljevi za skupoceno atomsko oružje. Uostalom, o rentabilnosti ispaljivanja svakog atomskog metka odlučivaće se u konkretnim uslovima na bojištu. Nekada će se isplatiti atomsko dejstvo i na rezervu jačine jednog bataljona, ako bi ovaj bio u takvoj situaciji da bi mogao odigrati neku važnu ulogu, kao i ako bi ceo taj bataljon mogao biti uništen jednim atomskim zrnom ili bar onesposobljen za izvršenje svog zadatka.

Iz napred rečenog jasno proizlazi da se bataljoni u rezervi ne smeju u odbrani držati prikupljeni, već moraju biti rasturjeni po četama, prema širini oteka svog puka (vidi šemu 1).

Ovakav zaključak o neophodnosti rastresitog rasporeda za bataljone važi još više za pukove i divizije kada su u rezervi (vidi šemu 2).

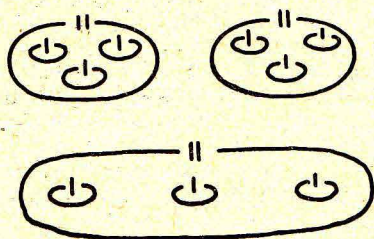
Interesantno je mišljenje pisca da će u budućem ratu neprekidnost frontova biti mnogo češća pojava nego što je to bio slučaj u prošla dva svetska rata. Otuda on dolazi do zaključka da ubuduće neće biti potrebno da se rezerve u odbrani postavljaju na velika ostojanja od fronta. Pretpostavljauci uvođenje sve veće motorizacije, pisac smatra da će rezerve brzim rokiranjem pre stići da udare na bokove prodora, slično postupku Patonove 3 armije u Ardenima, nego ako bi se dirigovale iz veće dubine.

U napadu atomsko oružje može biti upotrebljeno za probijanje prve linije fronta ili za uništavanje rezervi koje se nalaze na dotičnom sektoru, ili, pak, već raspolaže sa dovoljno »atomske ma-

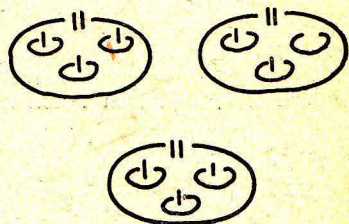
¹⁾ Reserves in Atomic Warfare, by Brigadier General George E. Lynch, *Combat Forces Journal*, maj 1954.

nicije», napadač može jednovremeno dejstvovati na oba cilja. U svakom slučaju, kaže dalje pisac, čim napadač ostvari proboj, nastojće da što brže ubaci svoje

trene položaje više unapred kako bi mogla što bolje potpomoći napad. Ceo sistem se organizuje tako da se ostvari što veća silina i neprekidnost udara. Ovo, pak, na-

RASPORED PROTIV UPOTREBE ATOMSKOG ORUŽJA

OBIČAN RASPORED

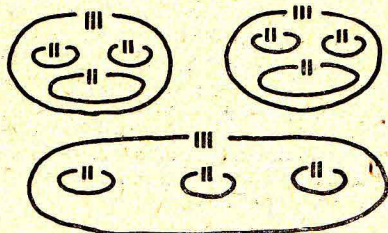
Šema 1. — Puk u odbrani

brzopokretne snage (vazdušnodesantne, tenkovske, motorizovane) da bi eksploatisao postignut uspeh.

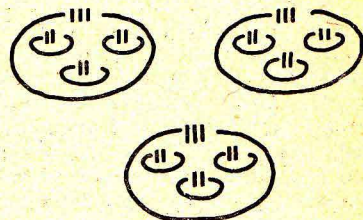
Zato branilac mora biti tako postrojen da mu napadač ne uništi rezerve ili, ako bi mu se to dogodilo sa otsečnim rezervama, da može brzo dovesti druge sveže snage. Sem toga, ovo bi bio otsudan momenat za branioca da upotrebi svoje atomsko oružje, prvenstveno protiv napadačevih brzopokretnih snaga koje se uvođe u proboj.

Sve u svemu, zaključuje pisac, frontovi i dubine borbenog rasporeda snaga u odbrani mogu mnogo varirati sa težnjom da se uvek izbegne gust raspored rezervi koje bi, eventualno, mogle postati rentabilni ciljevi atomskog dejstva.

meće uže frontove. Prema tome, nešto se mora žrtvovati. Pisac smatra da za rešenje ovog problema treba koristiti promenljive faktore kao što su vreme i dubina napadnih zona divizija i korpusa. Treba imati u vidu da dubine ovih zona iz Drugog svetskog rata i sa manevra iz 1953 godine, nastavlja pisac, neće moći da se primenjuju u atomskom ratu. Njihove se zadnje granice moraju povlačiti više unazad da bi se i divizijama i korpusima obezbedio potreban prostor za rastresitiji raspored njihovih snaga. Na veličinu zona svakako će uticati i karakter zemljišta, jačina snaga, kao i verovatnoća neprijateljskog dejstva atomskim oružjem. U svakom slučaju, veći deo korpusnih sredstava postavljaje se u diviziske, a armiskih u kor-

RASPORED PROTIV UPOTREBE ATOMSKOG ORUŽJA

OBIČAN RASPORED

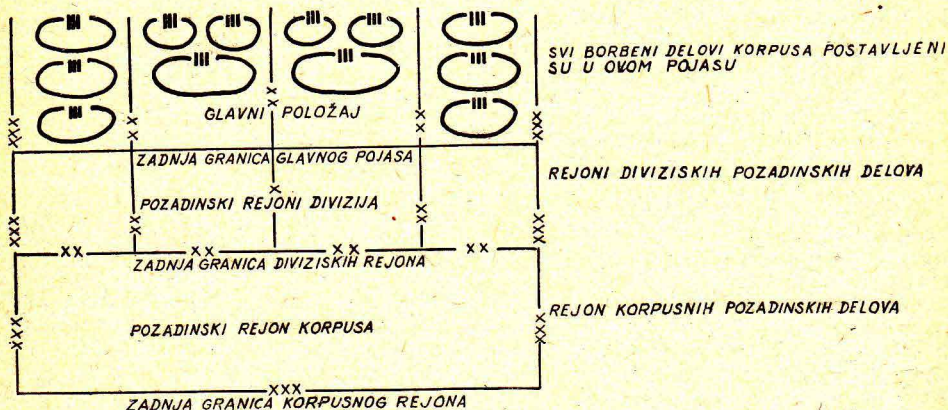
Šema 2. — Divizija u odbrani

U napadu je, međutim, mnogo teže postići željenu rastresitost. Pored rezervi, koje moraju biti bliže frontu, i sva artiljerija u napadu teži da izabere svoje va-

pusne zone itd. Interesantno je ovde mišljenje pisca da će armiske baze zbog svoje udaljenosti, verovatno, ostati van dejstva atomskog oružja.

Na šemi 3 pisac daje raspored jednog korpusa od 4 divizije. Iako na šemi nisu date nikakve određene norme u pogledu odstojanja, sam raspored pokazuje da je izvršen s obzirom na gornja razmatranja, tj. da su svi borbeni delovi korpusa postavljeni na glavni položaj. Dok su unutrašnje dve divizije postavljene u normalnom poretku »uglom nazad«, krilne se nalaze u »pukovskim kolonama«. Na-

Po dosadašnjim propisima, podvlači pisac, ovaj bi se korpus razvio na taj način što bi, svakako, cela jedna divizija ostala negde dublje u korpusnoj rezervi. U prvoj liniji bi bile 3 divizije, svaka sa po 2 puka u prvoj liniji, što bi u dodiru sa neprijateljem opet iznosilo 6 do 12 pukova, koliko ih svega ima u korpusu. Prema tome, raspored na šemi 3, iako pretstavlja samo jednu od mogućih varijanti, bitno

Šema 3. — Raspored korpusa pri upotrebi atomskog oružja

ravno, u ovom slučaju po dva puka iz krilnih divizija sačinjavaju korpusnu rezervu.

Ako bi neprijatelj upotrebio atomsko oružje, bilo protiv pukova koji su u prvoj liniji ili onih u drugoj ili trećoj, svuda bi se u blizini našao neki od pukova koji bi se mogao upotrebiti protiv proboja, ukoliko bi do njega došlo. Sem toga, krilne divizije se nalaze u pukovskim kolonama, što im daje mogućnost dejstva prema ma kom objektu u zoni korpusa kao i van ove. Pukovi iz druge i treće linije mogu jednovremeno da otpočnu svoje pokrete, što je opet vrlo važno s obzirom na značaj faktora vremena pri dejstvu atomskim oružjem.

se razlikuje od dosadašnjih rasporeda, naročito u pogledu mesta i jačine rezerve.

S obzirom na skupocenost i obim dejstva svakog atomskog punjenja, pisac smatra da će odluku o upotrebi atomskog oružja donositi samo više komande, i to počev od korpusa pa naviše. Pa ipak, ovim neće biti niukoliko umanjen delokrug rada komandanata divizija. U svakom slučaju, zaključuje na kraju pisac, negdašnje načelo o davanju zadatka i sredstava komandantu divizije i prepuštanju da on sam bira način izvršenja, ne može se održati u atomskom ratu. Komandanti korpusa će morati mnogo više da učestvuju kako u planiranju tako i u izvođenju diviziskih operacija.

M. P.

Major Mario Cipitelli:

ORGANIZACIJA SLUŽBI PRI ODBRANI NA ŠIROKOM FRONTU

Organizacija odbrane na širokom frontu zasniva se na uslovima koji se znatno razlikuju od onih na frontu normalne širine. Ta se razlika ispoljava ne samo u taktičkom pogledu već i u pogledu organizacije pozadinskih službi. Pozadinski raspored u odbrani na širokom frontu ima svoju posebnu fizionomiju zbog izvesnih elemenata koji, u sličnoj organizaciji na frontu normalne širine, nemaju odlučujući uticaj.

U ovom članku¹⁾ pisac ukratko iznosi taktički okvir odbrane na širokom frontu da bi se na osnovu njenih glavnih elemenata dobila tačna orijentacija prilikom rešavanja problema pozadine.

Taktički okvir odbrane na širokom frontu. — Osnovne karakteristike ove odbrane su:

— dubok pojas obezbeđenja koji ima zadatak da što je moguće duže odloži kontakt glavnih neprijateljskih snaga sa odbranbenim položajem; odbrana glavnog položaja svodi se na najosetljivije pravce divizijske zone; široki međuprostori koji se tuku vatrom i popunjavaju minama; jake snage u rezervi.

Iz ovoga izlazi da odbranu na širokom frontu karakterišu, u odnosu na odbranu normalne širine, veća čvrstina snaga za odbranu pojasa obezbeđenja (pojačani PO) i jače rezerve, izrazita isprekidanost i ograničen broj čvorova odbrane.

Iz ovoga bi se moglo zaključiti da su dobre strane ove vrste odbrane: veća mogućnost otpora u vremenu borbe sa delovima obezbeđenja i moćnija i elastičnija intervencija rezervi; a negativne: izražena isprekidanost i ograničen broj čvorova odbrane.

Ovim se, donekle, postiže ravnoteža koja omogućava odbranu za jedno određeno vreme, a time se stvaraju i uslovi za manevar jačim rezervama izvan odbranbenog sistema. Međutim, uprkos ovoga, mnogi elementi (veća mogućnost kako infiltracije na čitavoj divizijskoj zoni, tako i izolovanja čvorova odbrane i dubokih prodora) zadržavaju i dalje odlučujući uti-

caj na rešavanje kako taktičkog tako i pozadinskog problema.

Da bi se navedene mogućnosti odstranile ili umanjile, potrebno je:

— uokviriti čitavu organizaciju odbrane u potpun sistem obezbeđenja; jače osamostaliti čvorove odbrane i rezerve i pogodno raspodeliti rezerve na pukovske i divizisku.

Pozadinska organizacija. — U cilju olakšanja napada, nastavlja pisac, napadaće nastojati da preseče niti koje vezuju organe službi sa vitalnim delovima odbranbene organizacije protivnika. Pri napadu na front normalne širine taj je zadatak, uglavnom, namenjen artiljeriji i avijaciji. U slučaju odbrane na širokom frontu taj se zadatak proširuje i na sve one jedinice koje uspeju da se infiltriraju kroz široku mrežu odbranbene organizacije. Pošto su takve mogućnosti infiltracije na širokom frontu veće, jasno je da postoje i veće mogućnosti prekida normalnog toka snabdevanja.

Iz ovoga proističe da rad organa službi zavisi od njihove sopstvene bezbednosti. Ta bezbednost, koja je za sam rad ovih službi *conditio sine qua non*, može se ostvariti:

— isturanjem napred onih organa službi koji su neposrednije vezani za dejstvo trupa; na taj način bi se oni obezbedili istim merama koje trupe za sebe već i onako preduzimaju;

— osamostaljenjem, u pogledu snabdevanja, raznih oteška divizijske odbranbene zone, tako da se prekid snabdevanja na jednom ne odrazi na drugi otesek, odnosno da ne utiče na čitav diviziski front.

Ovo sve, pak, zahteva:

— decentralizaciju isturenih organa službi, što se nameće i samom širinom fronta; raspored isturenih organa službi u neposrednoj blizini artiljerije i divizijske rezerve.

U slučaju prekida dotura čvorovi odbrane treba ne samo da budu sposobni za samoodbranu (u taktičkom smislu), već treba da raspolazu i dovoljnom količinom municije (ovo naročito kad postoji opasnost od izolovanja). Iz ovoga proističe potreba povećanja samostalnosti čvorova odbrane. Ovo važi, iako u manjoj meri, i za jedinice koje dejstvuju u pojasu obez-

¹⁾ Organizzazione dei servizi nella difesa su ampia fronte, del magg. di fant. Mario Cipitelli, *Rivista militare*, oktobar 1953.

bedenja, a i za divizisku i pukovske rezerve.

Na osnovu izloženog, ističe pisac, može se doći do izvesnih zaključaka koji će nam olakšati organizaciju snabdevanja pri odbrani na širokom frontu, a to su:

— potrebe službi potčinjene su zahtevima bezbednosti, pa se prema ovima orijentiše i sam njihov rad; postoji mogućnost ne samo veće decentralizacije organa službi koji su tešnje povezani za dejstvo jedinica, nego i da se razni otseci diviziske zone što više osamostale u pogledu snabdevanja.

Navedeni elementi tiču se organa službi koji se raspoređuju po »isturenoj zoni diviziskih službi«. ²⁾ Pritom se postavlja pitanje šta treba uraditi za one organe koji se za svoje zadatke raspoređuju po »zoni diviziskih službi«, ³⁾ a sami ne mogu da osiguraju svoje obezbeđenje.

Organizacija i rad pojedinih službi

Sanitetska služba. — Sama širina fronta nameće veća ostojanja koja treba prevaliti, dok su prekidi dotura i evakuacije mnogo češći. Zbog toga bi, prema piscu, bilo poželjno:

— imati što više isturenih trijažnih organa, s tim da se oni odrede za svaki otek glavnog odbranbenog položaja; imati isturene organe za hitnu intervenciju da bi se ranjenicima koji se iz ma kog razloga ne mogu evakuisati omogućila pomoć; sanitetske organe koji su manje vezani za dejstvo jedinica držati povučene unazad. Na taj način bismo imali:

u isturenoj zoni diviziskih službi — za svaku grupaciju glavnog odbranbenog položaja jedno motorizovano odeljenje čiji će raspored biti u zoni rasporeda artiljerije i istureni hirurški čvor i polisku bolnicu koji bi bili raspoređeni u blizini diviziske rezerve, a

u zoni diviziskih službi — zubnu stanicu, čvor za dezinfekciju i kućatila.

Zbog širine fronta, njegove podele na oteke i eventualnih terenskih teškoća bilo bi dobro da se ima još jedan hirurški čvor, bilo u cilju osamostaljenja pojedinih oteka ili stvaranja jednog povučeneog hirurškog čvora u »zoni diviziskih službi«

²⁾ »Isturena zona diviziskih službi« odgovara trupnom rejonu. — Prim. J. Z.

³⁾ »Zona diviziskih službi« odgovara pozadinskom rejonu divizije. — Prim. J. Z.

za one ranjenike koji se ne mogu evakuirati dalje u pozadinu. Kada bi se za evakuaciju ranjenika raspolagalo helikopterima ne bi bilo potrebno kod divizije stvarati drugi hirurški čvor.

Intendantska služba. — Zbog rizika u prekidu dotura, nastavlja pisac potrebno je što više osamostaliti kako jedinice na glavnom odbranbenom položaju, tako i one koje se nalaze u pojasu obezbeđenja i u rezervi. Za normalno snabdevanje širina fronta i karakter odbrane nalažu primenu sistema neposrednog dotura do jedinica. Jedinice i ustanove intendantske službe ne treba rasporediti u zoni rasporeda artiljerije, jer bi se time povećao saobraćaj i olakšalo protivniku otkrivanje sopstvenog rasporeda. Sesi toga, životne se namirnice dele na trupe koje posedaju određene oteke, a ne po formacijskom sastavu jedinica.

Tačno određeni raspored pešadiskih jedinica na položaju omogućava označavanje mesta za predaju životnih namirnica. Za artiljeriju i divizisku rezervu snabdevačke autokolone mogu vršiti istovar kod samih jedinica.

Artiljerisko-tehnička služba (ATS). — U odbrani vatra je dominirajući elemenat. Ovo pogotovu važi za odbranu na širokom frontu, te ATS dobija u tom slučaju izvanredan značaj. U odbrani na širokom frontu neravnoteža snaga između branioca i napadača umnogome zavisi od upotrebe vatre i mina. Jasno je da šira upotreba vatre po prostoru, a intenzivnija po vremenu, traži i veći utrošak municije.

Povećanje samostalnosti u pogledu snabdevanja, o čemu je ranije bilo reči, naročito se odnosi na municiju. Prilikom organizovanja ATS, po mišljenju pisca, treba uraditi sledeće:

— povećati količinu municije za jedinice u pojasu obezbeđenja, vodeći pritom računa o njihovoj pokretljivosti; kod pešadije na glavnom odbranbenom položaju i kod artiljerije toliko povećati količinu municije da ove jedinice mogu izvesno vreme dejstvovati i bez dotura; na položajima koji su organizovani za posedaње (u odbrani) pukovskih rezervi ostaviti manje količine municije; povećati količinu municije kod diviziskih i pukovskih rezervi, vodeći pritom računa o njihovoj pokretljivosti; kod diviziske baze nagomilati toliko municije da bude dovoljno za slučaj prekida dotura iz pozadine; i, najzad, u cilju pothranjivanja diviziskih oteka istu-

riti, po mogućstvu, dva odeljka diviziske baze.

Pri ovome se ne sme zaboraviti avio-snabdevanje. U tom cilju treba na odgovarajuće aerodrome na vreme dovući svu neophodnu municiju.

Transportna služba. — Po mišljenju pisca, karakteristika ove službe pri odbrani na širokom frontu još je izrazitija.

Dotur neposredno do jedinica pri odbrani na širokom frontu ne treba smatrati kao izuzetak, već kao pravilo zbog toga što jedinice na položaju imaju teške zadatke pa ih treba što je moguće više osloboditi brige oko snabdevanja. Ovaj dotur zahteva, s jedne strane, povećanje linija diviziskih automobilskih transportata, a, sa druge, koncentraciju svih transportnih sredstava kod divizije koja će od potčinj nih jedinica morati, usled mnogobrojnih zadataka, da uzme i jedan deo transportnih sredstava.

Ove će jedinice u velikoj meri pomoći prilikom transporta, i to ne samo u slučaju nagomilavanja rezervi, već i za svakodnevno redovno snabdevanje koje za jedan dan srednjeg operativnog dejstva dostiže 500 tona (za transport ove količine potrebno je 160 vozila od po 3 tone). Imajući u vidu da divizija pri odbrani na širokom frontu ima izvanredne potrebe, bilo bi dobro da joj se povremeno prida izvesna rezerva transportnih sredstava.

Služba pogonskog goriva i maziva. — Kao služba same transportne službe i ona podleže istim uticajima. Veći utrošak goriva i maziva nastaje zbog većih razdaljina koje treba preći, kao i većeg broja upotrebljivih vozila. Zbog toga je pri odbrani na širokom frontu potrebno imati veće količine goriva i maziva.

Veća mogućnost prekidanja dotura nalaže decentralizaciju raspoloživih količina kako po frontu tako i po dubini. Za svaki otek diviziske zone treba imati u »isturenoj zoni diviziskih službi« stanicu za izdavanje goriva i maziva.

Putna služba. — Pretstavlja kostur za samo funkcionisanje transporta, te je treba pažljivo i potpuno urediti. Za pravilan saobraćaj potrebno je, osim putnih stanica, postaviti i mnogobrojne saobraćajne znakove.

Odbrana zone diviziskih službi. — Već je rečeno, podvlači pisac, kako organi službi koji se nalaze u »isturenoj zoni diviziskih službi« uživaju zaštitu ar-

tiljerije i rezervi u čijoj su neposrednoj blizini i raspoređeni. Problem se, dakle, postavlja samo za one organe službi koji se nalaze u »zoni diviziskih službi«:

za sanitetske organe: problem zubne stanice, dezinfekcionog čvora i kupatila;

za intendantske: problem sekcije za životne namirnice i pekarske sekcije;

za transportne: problem auto-vodova transportnih jedinica, a

za organe snabdevanja, opravku i prikupljanje: problem pokretnog parka i pokretne radionice.

Navedeni organi su izloženi napadima iz vazduha, a sa zemlje od strane partizana, padobranaca i delova koji uspeju da se infiltriraju kroz široku mrežu odbranbene organizacije. Zbog toga je potrebno da se divizija postara za njihovu bezbednost, organizujući njihovu odbranu delovima koje uzima iz pešadiskih jedinica ili naročito pogodnim jedinicama koje bi se dobile kao pojačanje od pretpostavljene komande. Ovu odbranu treba ovako organizovati:

— *službu osmatranja i obaveštavanja* organizovati na naročito pogodnim tačkama za osmatranje. Jačina svake stanice: 3 do 4 čoveka.

— *pokretno patroliranje* treba da ude u službu osmatranja i obaveštavanja. Jačina 5 do 6 ljudi, naoružanih automatskim oružjem.

— *grupe za zaprečavanje* treba rasporediti duž glavnih komunikacionih linija i uključiti ih u organizaciju putne službe.

— *brze jedinice* treba po mogućstvu da budu oklopljene i da se drže u centralnom položaju kako bi mogle munjevito da intervenišu tamo gde se ukaže potreba.

*

Pored iznetog mišljenja majora Cipite-lijia o organizaciji službi pri odbrani na širokom frontu, pojavilo se, nedavno, u istom časopisu, i gledište artiljeriskog majora Fijorentina⁴⁾ po istom pitanju. Radi uporedjenja donosimo kratak prikaz i ovog članka.

Pisac ističe da svaka jedinica ili ustanova službi mora da vrši određeni posao prema zahtevima borbe, a njen raspored

⁴⁾ Sull, organizzazione dei servizi nella difesa su ampia fronte, del magg. d'art. Alberto Fiorentino, *Rivista militare*, april 1954.

treba da odgovara uslovima borbe (taktički uslovi) i karakteru rada same službe (misli se na tehničke mogućnosti). Kod službi treba postupati kao i kod artiljerije čiji se raspored bira, vodeći pritom računa o taktičkim zahtevima i tehničkim mogućnostima. Rad službe, slično dejstvu kod rodova vojske, ne može se potčiniti rasporedu.

Izvestan sanitetski organ, smešten u »sigurnoj zoni«, ali daleko od puta za evakuaciju ranjenika, ne bi mogao dobro da izvrši svoj zadatak. Slično se može reći i za stanicu za predaju životnih namirnica koja bi bila smeštena na »sigurnom« mestu, ali koje bi bilo teško pristupačno transportnim sredstvima. Prema tome, raspored službi treba izvršiti tako da, pre svega, obezbedi specifičan rad raznih organa. Za obezbeđenje neophodno preduzeti sve potrebne mere, ali ne na štetu rada.

Obrana na širokom frontu, nastavlja pisac, karakteriše se rastezanjem odbranbene mreže prema frontu i njenim skupljanjem po dubini. Iz toga proističe potreba radnog spoja »isturene zone divizijskih službi« sa jedinicama odbrane. U tom cilju je potrebno grupisati jedinice službi u pozadinske centre koji bi odgovarali podeli fronta. Mogućnost izvršenja ovoga zavisi od raspoloživosti potrebnih delova kod službi, jer od toga zavisi da li će sve ove službe moći biti zastupljene u svakom od ovih centara.

Zaključujući po ovome, pisac tvrdi da se podela i raspored službi vrše prema potrebi obezbeđenja njihovog rada. Što se tiče obezbeđenja on, uglavnom, kaže:

Pri odbrani na širokom frontu napad iz vazduha je otežan zbog širokog rasporeda jedinica i organa službi, ali je i odbrana manje koncentrisana i time manje efikasna.

Napad sa zemlje ima mnogo više mogućnosti pri ovakvoj odbrani, jer se međuprostori mogu bolje iskoristiti. Prema tome, za organe službi veću opasnost predstavljaju partizani, padobranci, elementi »pete kolone« itd. Iz toga se može zaključiti da je zahtev sigurnosti za organe službi vrlo važan, ali mu se ne može i ne sme da potčini zahtev rada službi. Da li se ovi organi mogu sami braniti? — pita

se pisac. Formacijski sastav je proračunat prema zahtevima rada, pa se osoblje ne može odvajati za druge zadatake. Pored toga, i kada bi vojnik službe bio savršeno izvežban kao borac, ne može se računati da će on trenutno moći napustiti posao za koji je određen, uzeti oružje i otrčati na ugroženu tačku.

Što se tiče naoružanja sa kojim službe raspolažu, pisac navodi:

— sanitetski organi raspolažu samo individualnim naoružanjem; organi intendantske službe imaju ukupno 4 puškomitraljeza; transportni organi imaju 16 puškomitraljeza i mitraljeza *Browning 12,7*.

Navedeno naoružanje je, po mišljenju pisca, nedovoljno za odbranu službi, u vezi čega on dolazi do sledećeg zaključka:

Jedinice i ustanove pri odbrani na širokom frontu nemaju mogućnosti da organizuju dobru odbranu svojim sopstvenim sredstvima; ne postoji mogućnost da se za organe službi koristi neposredna zaštita artiljerije i rezervi, dok dejstva partizana, sabotera, kao i infiltracija neke oklopne jedinice itd., predstavljaju stalne opasnosti protiv kojih organi službe treba da budu uvek u stanju da neposredno reaguju. Pisac ne kaže kako da se zaštite službe, već svoje izlaganje završava rečima: »Problem je prešao, mada se to nije htelo, na šire polje, na obezbeđenje službi u borbi, ali njegovo tretiranje ne spada u okvir ovih kratkih beležaka«.

*

U ova dva članka izmenjane su različite misli po vrlo interesantnom problemu. Major Čipiteli iznosi neke zanimljive postavke po pitanju organizacije službi pri odbrani na širokom frontu. On svuda predlaže nagomilavanje velikih količina municije, ali tako ne postupa i u pogledu životnih namirnica. Ovo, verovatno, čini zbog toga što nedostatak municije pri ovakvoj vrsti borbe, makar i za vrlo kratko vreme, može biti koban, što nije slučaj sa životnim namirnicama. Problem, o kome je bilo reči, svodi se uglavnom na raspored i obezbeđenje organa službi pri odbrani na širokom frontu.